

WINTERGESPREK

In 2018 viel het doek voor Marielle van Uitert. Na dertien jaar oorlogsfotografie besloot ze te stoppen. „Net op tijd”, zegt ze. Een jaar later begon ze aan een nieuw project, over de wolf. Woensdag geeft ze college *From war to wolves* in dbieb in Leeuwarden.

Op tijd gestopt

GITTE BRUGMAN

Ze heeft haar opa nooit kunnen spreken over wat die heeft meegemaakt in de Tweede Wereldoorlog, maar hij had misschien daarom wel een grote invloed op haar keuze om oorlogsfotograaf te worden. „Hij heeft in de oorlog in Kamp Vught gezeten en kon daar nooit over praten. Hij heeft wel een paar vreselijke dingen verteld, maar overleed al jong aan een hartaanval.”

De in Vught wonende Marielle van Uitert (1973) was al jong gefascineerd door wat haar grootvader had meegemaakt, en door de Tweede Wereldoorlog. „Ik heb er heel veel boeken over gelezen en musea bezocht.” Juist omdat ze hem nooit heeft kunnen spreken, ontleent ze aan haar familiegeschiedenis de drijfveer om 'het onzichtbare zichtbaar te maken'. „In het eerste jaar van de Fotovakschool werd ons gevraagd wat we wilden met onze studie. Mijn klasgenoten wilden studio- of portretfotografie worden en moesten gniffelen toen ik zei dat ik oorlogsfotografie wilde worden. Ze hebben me daarna altijd dik gesteund en kwamen naar mijn exposities en lezingen.”

Want al in het tweede jaar van haar opleiding ging ze naar Uruzgan, *embedded* in het Nederlandse leger. Vrij snel daarna mocht ze voor een hulporganisatie het vroedvrouwenprogramma vastleggen. „Dat was in 2008. In boerka ben ik naar Jalalabad gegaan. Dat was in de tijd dat veel westerse hulpverleners werden vermoord...”

GEEN KATTENPIS

Die eerste keer ging het al bijna fout. „Ik probeerde mishandelde vrouwen te fotograferen in een kliniekje. Maar de Taliban kregen er lucht van en wilden die kliniek opblazen. Ik ben net op tijd een auto ingetrokken, waarin we zijn weggescheurd. Enkele dagen daarna wist ik vanuit Kabul terug te vliegen naar huis.” Ze weet dat er een hulpverlener is opgepakt en onthoofd. „Dat is geen kattenpis, maar ik ben doorgeslagen.”

Ze maakte meer reportages in oorlogsgebieden. Fotografeerde de tatoeages van Amerikaanse soldaten in Irak, die daarmee hun gevallen vrienden eren. Zag hoe families op de vlucht schuilden op de vuilnisbelten van Bagdad. Reisde naar Laos, Ghana, Rwanda, Cambodja... Zag de ravage die de tyfoon Haiyan aanrichtte op de Filipijnen, bezocht vluchtelingenkampen op de Grieks/Macedonische grens en leerde drie transgender jongens kennen die het hoofd boven water probeerden te houden in de krottenwijken van Sicilië.

„Mijn regel is: alles schieten en daarna selecteren, maar altijd met instemming voor zover dat mogelijk was. Als ik doorhad dat iemand niet wilde, dan maakte ik die foto ook niet. Hierdoor heb ik soms indringende beelden op mijn netvlies maar niet op fotorol. Die regel heb ik ooit gebroken, omdat een vrouw mij vroeg beelden weg te gooien. Dat was aan de frontlinie in Irak, en zij was door IS-strijders

Het wintergesprek

De winter. Een mooie periode om uitgebreid met elkaar in gesprek te gaan. Om te praten met Friezen die een verhaal te vertellen hebben. Vandaag: Marielle van Uitert.

verminkt in haar gezicht.” Soms kwamen de beelden thuis nog eens in alle heftigheid terug. „Ik zet foto's wel eens om naar zwart-wit als het te erg is. Er is zoiets als een directe en een indirecte boodschap, en je wilt toch graag dat mensen die oppikken. Maar soms koos ik ook voor keihard, BENG, dat was dan gewoon nodig. Neem Gaza nu, in een reportage moeten daar nu wel harde beelden tussen zitten. Maar je moet een goede balans zien te vinden om de lezers bij je te houden.”

Ze documenteerde ook meer hoopvolle projecten, zoals het werk van de Dutch Eye Care Foundation die in de Himalaya mensen opereert aan staar om blindheid te voorkomen. En niet al haar reportages spelen zich in het verre buitenland af: ze fotografeerde Nederlandse slachthuizen en de orthodox Joodse gemeente in Antwerpen voor een opdracht aan de Fotovakschool. „Ik bepaal altijd zelf wat ik doe, bereid me heel goed voor en betaal meestal alles zelf. Pas als ik de foto's heb gemaakt, probeer ik een publicatie te regelen.” Dat is geen vetpot, geeft ze toe. „Mijn project over wolven ook niet. Ik word er alleen maar armer van. Maar geestelijk rijker.”

In 2012 was ze voor de tweede keer in Syrië. Het was in de tijd dat er „jongens onthoofd werden”. Ze wilde een reportage maken over een moeder met twee zoons. De ene vocht in het Vrije Syrische leger, de andere in het leger van Assad. „Die moeder moest de familie bij elkaar zien te houden.” Ze was met meer freelancers en werd met vier anderen ontvoerd door – vermoedelijk – Al Qaida. „Een ontvoering en een bomaanslag in vijf dagen.” Ze had geluk, zegt ze. „We werkten geen van allen voor een grote redactie die losgeld kon betalen, maar of we daarom zijn vrijgelaten. We weten het niet.”

EXECUTIE

Hun fixer (een lokale gids, die helpt bij het leggen van contacten) was niet zo fortuinlijk. Hij werd geëxecuteerd. Die gebeurtenissen hakten er behoorlijk in. „Toen heb ik wel even een time-out genomen. Maar ik ben toch doorgeslagen. Ik móest die verhalen vertellen.” Ze pakte een studie Arabisch op, omdat ze haar ontvoerders niet had kunnen verstaan. „In zo'n situatie ben je zó bang. Ik wilde kunnen verstaan waarover ze het hadden, om te weten of ik eventueel een vlucht poging moest ondernemen. Zou het ooit weer gebeuren.”

In 2015 maakte ze de serie *God is niet voor meisjes*, in een opvang voor kindbruiden. Het Afghan Women Skills Development Centre

Deze foto vormt het omslag van het eerste boek van Marielle van Uitert, *Bye, bye, bullshit*. Het boek gaat over de laatste patrouilles van het Nederlandse leger in Afghanistan, in 2010.

Afghanistan/Chora, 2010.

Gaza, 2014.

“
MIJN BESCHERMENGELTJES WAREN MOE

Mariëlle van Uitert

vangt vrouwen op die als meisje zijn uitgehuwelijkt, vernederd, mishandeld en soms geïnterveerd. Als ze hun huwelijk zijn ontvlucht, kunnen ze nergens meer terecht. Hun familie-eer is aangetast. „Tien dagen heb ik bij hen in een kerker gezeten. Dat was heel zwaar. Er kwamen soms ook journalisten van de *New York Times* langs, even snel een foto maken...” Ze is dan niet alleen fotograaf, vertelt ze. „Als je de camera weglegt, ben je met vrouwen onder elkaar. Al versta je elkaar niet, dan is er de universele taal van liefde voor de medemens.”

WAR ON DRUGS

Pas in 2018 stopte ze. „Dat jaar ben ik nog naar de Filipijnen geweest, waar president Duterte de oorlog heeft verklaard aan drugs.” De gevangenen zitten er vol met verslaafden. Duizenden zijn al zonder pardon opgepakt en terechtgesteld. Ook in Mexico woedt de *war on drugs*. Na een jaar van voorbereiding reisde Van Uitert af naar Midden-Amerika. Ze had onder meer toestemming om in de gevangenis te fotograferen en om met een forensisch

Ethiopische wolven.

Een Berlijnse wetenschapper onderzoekt een dode wolf.

team op pad te gaan. „Lokale journalisten kregen die toestemming vaak niet en publiceerden mijn foto op de voorpagina van *El País*. Nou, als je iets niet wilt, dan is het dat.”

Ze moest twee dagen onderduiken in haar hotel en regelde een vlucht terug naar huis. „Aan een dode journalist heeft niemand iets”, is haar commentaar. Maar ze realiseerde zich dat dit het moment was om te stoppen. „Mijn beschermengeltjes waren moe.”

In de loop der jaren verloor ze collega's, onder wie Jeroen Oerlemans. Hij kwam eveneens uit Vught en werd in 2016 doodgeschoten door een sluipschutter in Libië. Bij andere verslaggevers zag ze de tol die ze betaalden voor alle verschrikkingen waarvan ze getuige waren geweest. „Ze hadden dode ogen.” Ze stopte net op tijd, denkt ze. „Ik viel in een gat. Ik dacht eerst: ik hang mijn camera aan de wilgen. Ik was helemaal één met die oorlog, met mijn contacten. Ik wist het niet meer.”

HONDEN UITLATEN

Om haar hoofd leeg te maken ging ze honden uitlaten. „Ik had het liefst de moeilijke honden, met een rugzakje.” Zelf had ze een mishandelde herder uit Bosnië, Denver. En ze leerde Tony kennen, een Anatolische herder. „Het lijkt of die honden dezelfde taal spreken. Ze zijn heel direct. Eén keer nee is nee.”

Het bracht haar op het spoor van de grote honden. „Ik ben me gaan inlezen over honden, de oerhond, de wolf... en was verkocht. Bij het lezen al.” Het was een nieuw onderwerp, waarin ze zich vast kon bijten. Inmiddels is ze bijna vijf jaar verder. In Noord-Afrika fotografeerde ze de Ethiopische wolf, die wel wat wegheeft van de vos met zijn roodbruine vacht en witte bef. Ze reisde naar Brazilië voor de *maned wolf*, naar Duitsland en Italië en legde in Zweden de omstreden wolvenjacht vast (beelden hiervan stonden twee weken geleden in *De Volkskrant*).

Soms lag ze weken in de bosjes in haar camouflagekleding om een glimp op te vangen van een wolf. „Dan ben je helemaal naar de klote, en heb je nog niks.” Op de Veluwe had ze toestemming om te posten. „Ik liep daar in de vroege ochtendschemer rond met alleen een luchthoorn en een zoeklampje. Da's best spannend, wat als ik enge kerels tegenkwam?” En hoewel niemand wist dat ze er aan het werk was, liepen er wel degelijk engerds rond, zegt ze.

OOG IN OOG

Na dagenlang te hebben gewacht, kwam ze oog in oog te staan met de wolven. „Ineens zag ik een eerste wolf mijn kant op komen, en een tweede, en een derde... Ik was betoverd. De achterste zagen me en doken de bosjes in. Maar het voorste en grootste mannetje keek me aan... en ik keek hem aan. Ik probeerde foto's te maken, maar het was veel te donker. Maar dat is dan toch je reflex. Toen plaste hij tegen de boom waar ik die avond daarvoor had geplast en liep rustig en zelfverzekerd weg.”

Vijf jaar lang werkt ze nu al aan dit project. „Ik ben bezig met een uniek fotoboek, tekst én beeld. Ik laat iedereen aan het woord, wetenschappers, voor- en tegenstanders.” Het wordt een democratisch boek, zegt ze. Misschien tegen beter weten in, hoopt ze „dat ik ze kan samenbrengen in dit boek”.

www.paralleluniversum.nl

Fotocollege

Het fotocollege van Mariëlle van Uitert is georganiseerd door de Fotofabriek en dbieb: woensdag 20 maart, 20.00 uur, dbieb.nl/doen